

NIELS SKYUM-NIELSEN, HANS-CHRISTIAN EISEN og KAARE RÜBNER-JØRGENSEN:
 Filmen *De fem år*. Skoleudgaven. Billed- og lydside. En kritisk gennemgang. København, Nationalmuseet, 1970. 190 s. Ill. 15 kr.

De tre forfattere gennemgår i bogen billed- og lydsiden af den beskærede skoleudgave fra 1960 af filmen »De fem år«, der atter er en sammenarbejdning fra 1955 af de to film, »Danmark i lænker« (1945) og »Det gælder din frihed« (1946). I indledningen redegør de for filmens indhold og fastslår proveniensen af klippene, idet hovedvægten lægges på filmens »fortrin og fejl« (s. 9). Derefter bliver filmen gennemgået klip for klip, idet hvert klip illustreres med et billede, og indholdet af lydsiden meddelt.

Formålet hermed er ifølge forordet at hjælpe den lærer, der vil bruge filmen i undervisningen, til at gøre sig bekendt med og udnytte dens indhold. Der skal derved ophjælpes »en begrundet kritisk holdning til filmen som meddelelsesmiddel, således som det er naturligt ved en analytisk filmundervisning« (s. 9), hvorved formentlig menes ikke blot, hvad der står, men også en undervisning, der er analytisk i sin udformning, og som inddrager film som pædagogisk hjælpemiddel i undervisningsmaterialet. Bogen karakteriseres i en senere sammenhæng som »det første forsøg på at føre den historiske kildekritiks metode igennem over for en film« (s. 10).

Dette er også sket med stor omhu og grundighed, og de lærere, som bogen henvender sig til, har fået et glimrende hjælpemiddel i hænde til at kommentere hver eneste af filmens mange detaljer. Det må herefter forventes, at ingen viser denne film uden at have forberedt sig med denne bog i hænde. Når det derimod gælder filmens totalitet, drager bogens forfattere kun den konklusion, at »de forskellige optagelsers herkomst viser hen til tendenserne hos filmfotograferne, filmklippene og instruktørerne af moderfilmene, alt eftersom disse har været tyske, engelske, russiske eller danske«, og at der herudover »ved sammenklipningerne i 1955 og 1960 (er) kommet en fælles tendens, særlig tydelig på lydsiden, hvor modstandsbevægelsen er fremhævet stærkt«, hvilket forklares ved uligevægten i det forhåndenværende kildestof (s. 22). Netop ved et i alle øvrige henseender fortjenstfuldt pionerarbejde havde det måske været ønskeligt, om forfatterne havde fremlagt dyberegående konklusioner om filmens udsagnsevne og udsagnskraft. De kan tænkes at replicere, at ikke alt skal tygges på forhånd for bogens brugere, men at der også skal være noget tilbage for disse at gøre, og et sådant synspunkts rigtighed skal principielt ikke bestrides, tværtimod. Men netop den her foreliggende gennemgang vil formentlig få sin største og varigste betydning ved at tjene som paradigme for, hvorledes man kan og skal gå til værks over for film i al almindelighed og ikke blot over for denne specielle film. Tænk på, hvad vi skal opleve, når kassetiden kommer over os. Ønsket må forekomme så meget mere rimeligt, som forfatterne selv har haft dette perspektiv i tankerne med deres bemærkning om, at fremlæggningen af denne »eksempelsamling på fejl, der kan begås, og tricks, der kan findes« tilfører »filmen« (= brugen af film?) en ny kvalitet (s. 22).

I øvrigt savner man i indledningen en samling realkommentarer til belysning af filmmaterialets ophavssituation (de tyske Ufa-revuer, de amerikanske

»Why we fight«-film, det danske stof, der til dels stammer fra fotografer, der i krigens sidste fase var attached diverse grene af modstandsbevægelsen etc.).

AAGE TROMMER

Faldne i Danmarks Frihedskamp 1940-45. Udgivet af Frihedskampens Veteraner med støtte af Statsministeriet og Frihedsfondet. Redigeret af IB DAMGAARD PETERSEN. København, Gyldendal, 1970. 462 sider. 79,70 kr.

I 1963 igangsatte Frihedskampens Veteraner en registrering af alle frihedskampens faldne. Dette initiativ resulterede i en fredning af de faldnes grave, en topografisk beskrivelse af ca. 750 mindesmærker (manuskript med tilhørende fotosamling befinder sig på Frihedsmuseet) samt den her anmeldte biografi over ca. 900 faldne modstandsfolk.

Bogen biografierer de aktive modstandsfolk, der døde som en direkte eller indirekte følge af deres deltagelse i frihedskampen – derimod ikke søfolk, politifolk, gendarmere, hærens folk og folk i allieret krigstjeneste, idet der for disse kategoriers vedkommende allerede findes mindebøger. Bogen bygger på en gennemgang af en række arkiver, først og fremmest på materiale fra Erstatningsrådets arkiv, men derudover på materiale fra politiet, fra Direktoratet for Ulykkesforsikring og fra Rigsarkivets illegale samlinger (der var en skuffelse for dette arbejde). Endvidere bygger den på den allerede eksisterende modstandslitteratur (hvor savnet af systematiske fremstillinger af regionernes og de store modstandsorganisationers historie har været mærkbart), på en gennemgang af ca. 3000 tids- og småskrifter fra 1945 og 1946 og af de 150 vigtigste aviser i perioden maj-september 1945. Damgaard Petersen anvender om arbejdets størrelsesorden sammenligningen med Herkules, og det forstår man udmærket. Biografierne indeholder ud over personalia en oversigt over uddannelsesforløb og karriere, tilknytningsforhold til foreninger og politiske partier, en oversigt over deltagelsen i modstandsarbejdet og dødsomstændighederne. Dertil kommer en oversigt over kilderne (hvilket er meget værdifuldt) samt oplysning om begravelsesstedet.

Biografierne er, som redaktøren skriver i forordet, uegale. De er først og fremmest excerpter af kilderne til dem. Der er ikke blevet foretaget nogen kildekritisk prøvelse af de enkelte udsagns gyldighed, og i betragtning af, hvor enormt et materiale det drejer sig om, er det både forståeligt og indlysende, at det ikke er blevet gjort. Nogle af biografierne er fyldigere end andre, og det er også forståeligt, at heller ikke dette kunne være anderledes. Disse forhold har blot den konsekvens, at man ikke fra manglen på oplysninger om en biografers tilknytning til politiske, religiøse eller andre former for foreninger må slutte, at der ikke har været nogen sådan. Det samme forhold gør sig gældende ved oversigten over vedkommendes deltagelse i modstandsarbejdet, hvor nogle biografier er meget summariske, andre ret detaljerede. Et hagiografisk præg over nogle biografier må også noteres.

Uanset disse bemærkninger må bogen imidlertid karakteriseres som et nyttigt arbejdsredskab af stor værdi for enhver historiker, der arbejder med be-